

TEMA 8. EL SISTEMA JUDICIAL DE LA UNIÓN EUROPEA

1. El sistema de recursos davant el TJUE
2. La competència contenciosa del TJUE
3. La col·laboració amb els òrgans jurisdiccionals dels Estats membres: la qüestió prejudicial.
4. Les relacions de jerarquia en el TJUE
5. El control judicial de la PESC
6. La competència consultiva del TJUE

1. El sistema de recursos davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea

- Art. 19 TUE: TJUE
- DUE: ordenament jurídic propi que requereix un control jurídic de legalitat de les seues normes. UE:
 - D'una banda: TJUE. Responsabilitat i garantia d'aplicar de manera uniforme DUE en tot el territori. Peça essencial del procés d'integració europea i règim de jurisdicció obligatòria. Funcions:
 - ❖ Tribunal internacional. Diferència: les seues sentències tenen força obligatòria i executiva enfront estats membres, més enllà de les parts del procés.
 - ❖ Tribunals nacionals: tasques de control contenciós administratiu internes (recurs d'anul·lació, excepció de legalitat, i qüestió prejudicial de validesa) i de control constitucional.
 - D'altra banda: jutges nacionals. Jutges ordinaris d'aplicació DUE que garanteixen:

- ❖ Execució DUE sobre principi d'efecte directe.
- ❖ Asseguren el caràcter preferent del DUE sobre drets nacionals.

2. La competència contenciosa del Tribunal de Justícia de la Unió Europea

2.1. El recurs d'incompliment

a) La finalitat del recurs

- Controlar el compliment per part dels estats membres de les obligacions que imposa el DUE i aplicació del principi de cooperació lleial (obligació d'aplicar el DUE i respectar i cooperar amb les institucions de la Unió).

b) La noció d'incompliment

- Art. 258 TFUE: “violacions d'obligacions”
 - “Obligacions”: aquelles que es deriven de normes que formen part del DUE originari i totes les normes de desenvolupament de caràcter vinculant (dret derivat, acords internacionals de la UE i jurisprudència TJUE).
 - “Violació”: comportament positiu i omissió de qualsevol òrgan de l'Estat. No està vinculat ni a l'existència de dany ni a la intencionalitat.

c) La legitimació processal

- Activa: dues modalitats de recurs:

- El que interposa la Comissió (art. 258 TFUE).
 - El que interposen els estats membres (art. 259 TFUE): de forma prèvia, haurà de conèixer la Comissió i esperar 3 mesos el seu dictamen.
 - Excepcionalment: Consell d'Administració del BEI i Consell del BCE (àmbit de la seua competència).
- Passiva: els estats membres.

d) Fases del recurs

- Art. 258 TFUE: dues fases
- Fase precontenciosa o administrativa: la Comissió detecta les infraccions del DUE (control sistemàtic, denúncies o queixes dels particulars o d'altres estats membres) i té un ampli marge de maniobra i discrecionalitat:
 - ❖ Comunicació a l'Estat (primer, de manera informal i després mitjançant un escrit de requeriment formal al Govern o carta d'emplaçament) amb els termes de la infracció i sol·licitant a l'Estat la presentació d'observacions que considera pertinents.
 - ✓ Raons convincents: pot decidir no prosseguir.
 - ✓ No resposta o no convincent: Comissió remetrà un dictamen motivat (delimita els termes de l'incompliment en fet i dret; assenyala els arguments de la seua posició i convida l'Estat a posar fi a la infracció) amb un termini per a complir.

- Compleix: fi.
- No compleix: facultada (no obligada) per a presentar el recurs d'incompliment.

❖ L'escrit de requeriment i el dictamen motivat són requisits substancials de forma (omissió: inadmissibilitat de la demanda d'incompliment).

- Fase jurisdiccional: el seu objecte és permetre al TJUE determinar si existeix o no incompliment (no hi ha termini).

❖ Admissió de la demanda:

✓ L'estat no ha complit després del termini fixat per la Comissió en el seu dictamen motivat.

- La demanda està basada en els mateixos motius que el dictamen motivat (elements de fet i de dret).

Si després l'estat es decideix a complir, el procediment no conclou automàticament si no hi ha un desistiment de la Comissió.

e) Els efectes jurídics de la sentència per incompliment

➤ La sentència pot:

- Constatar l'incompliment: l'estat afectat estarà obligat a prendre totes les mesures necessàries per a l'execució. En eixe cas:

La sentència és:

- ❖ Declarativa (es limita a constatar l'incompliment).
- ❖ Obligatòria. Normalment, els estats compleixen la sentència. Si no, des de Maastricht es va introduir un mecanisme sancionador (art. 260 TFUE). Des de Lisboa, la Comissió fixa un termini per a l'estat membre implicat (per observacions) i després del termini podrà dirigir-se al TJUE demanant-li que impose pagament multa.
- ❖ Ferma.
- ❖ Efecte de cosa jutjada.
 - Rebutjar el recurs.

2.2. El recurs d'anul·lació o de nul·litat

a) Finalitat del recurs

- Permetre que el TJUE controle la legalitat dels actes jurídics obligatoris adoptats per les institucions, òrgans i organismes de la UE, sent procedent si escau l'anul·lació de l'acte. Mitjà essencial per a assegurar la legalitat en el DUE i garantir la protecció dels subjectes.

b) Els actes impugnables

- Art. 263 TFUE: són atacables tots els actes destinats a produir efectes jurídics enfront de tercers:
 - Els actes legislatius emanats de les institucions europees.

- Els actes del Consell, de la Comissió i del BCE, que no siguin recomanacions o dictàmens (és a dir, que siguin obligatoris).
- Els actes del PE, del Consell Europeu, dels òrgans i organismes de la UE destinats a produir efectes jurídics enfront de tercers.
- Els actes del Comitè de les Regions i del BCE per a salvaguardar les seues prerrogatives.
- Persones físiques o jurídiques contra els actes de les quals siguin destinataris o que els afecten directament o individualment, i contra els actes reglamentaris que l'afecten directament i no incloguen mesures d'execució.

➤ Condicions:

- Ha de tractar-se d'un acte adoptat per les institucions UE.
- Obligatori-vinculant.
- Ha de tractar-se d'actes derivats de les decisions adoptades amb caràcter definitiu.
- NO són impugnables: actes amb projecció merament interna.

c) La legitimació processal

➤ Legitimació activa: tres categories de subjectes legitimats:

- Demandants privilegiats: no han de demostrar o provar un interès o afectació directa per l'assumpte. Estats membres, el PE, Consell i Comissió.

- Demandants semiprivilegiats: Trib. Comptes; BCE i Comitè de les Regions (provar que l'acte afecta o modifica les seues prerrogatives).
- Demandants no privilegiats: han de justificar el seu interès com a part. Persones físiques o jurídiques (destinatariis o afectats directament individualment pels actes).
- Legitimació passiva: institucions de la UE en els supòsits descrits.

d) El termini d'interposició del recurs

- 2 mesos des de la publicació, notificació o coneixement de l'acte individual.

e) Els motius de l'anul·lació

- Art. 263,2 TFUE: quatre motius:

- Incompetència: falta d'atribució competencial a la institució.
- Existència de vicis substancials de forma: a) defecte o falta de motivació; b) incompliment obligacions de consulta; c) violació garanties en procediment contradictori de caràcter sancionador; d) utilització errònia de la base jurídica de l'acte.
- Violació dels tractats constitutius o de normes jurídiques relatives a la seua execució.
- Desviació de poder: autoritat administrativa empra les seues atribucions per a una finalitat distinta d'aquella per a la qual li van ser concedides.

f) Els efectes de la sentència d'anul·lació

- Si el recurs està fundat: nul·litat de l'acte (sense valor ni cap efecte).
 - Autoritat absoluta amb efecte de cosa jutjada formal i material.
 - Efectes *ex tunc* (retroactius).
 - Pel que fa a reglaments: el TJUE pot indicar quines parts son nul·les i altres definitives si ho estima necessari (nul·litat parcial).

2.3. El recurs per omissió

a) La finalitat del recurs

- Fer constatar la il·legalitat deguda a l'abstenció, inacció o inèrcia de les institucions, òrgans o organismes de la UE contràries als tractats.
- Contra actes decisoris i obligatoris, inactivitat a l'hora de formular recomanacions, dictàmens i presentar propostes.

b) La legitimació processal

- Legitimació activa: dues categories de subjectes:
 - Demandants privilegiats: estats membres i institucions europees.
 - Demandants no privilegiats: persones físiques i jurídiques, quan les institucions no els dirigeixen un acte diferent d'una recomanació o dictamen.
- Legitimació passiva: institucions UE.

c) Les fases del recurs

➤ Precontenciosa o administrativa:

- Objecte: permetre que la institució, òrgan o organisme siga prèviament requerida de manera formal a actuar (de forma motivada i indicant-ne l'objecte). No existeix termini per a aquest requeriment, però la jurisprudència considera que ha de ser un termini "raonable".
- Termini de dos mesos:
 - ❖ Falsa presa de posició: es respon inadecuadament a la demanda plantejada.
 - ❖ Presa de posició: s'executa el requeriment previ (mitjançant l'acte sol·licitat o un de diferent que respon a les mateixes necessitats) o es rebutja expressament. Si es fa fora del termini, el recurs perdrà el seu objecte.
 - ❖ No realització cap activitat: silenci administratiu.
- Si no actua: nou termini de 2 mesos per al recurs.

➤ Judicial: interpel·lació al TJUE per la mateixa persona que va presentar el requeriment previ i amb la mateixa motivació i objecte.

d) Mitjans o casos d'inactivitat

➤ Art. 265.1 TFUE: "en violació del tractat": dues hipòtesis diferents:

- Quan la institució, òrgan o organisme tinga l'obligació d'actuar.
- Quan la institució, òrgan o organisme haguera d'adoptar una mesura particular que derivara d'una competència general atribuïda a aquella.

e) Els efectes de la sentència d'omissió

- Art. 266 TFUE: adoptar les mesures necessàries per a l'execució de la sentència.

2.4. L'excepció d'il·legalitat

- Art. 277 TFUE: intentar declarar inaplicable un acte en un cas concret pels vicis del recurs de nul·litat quan ja ha transcorregut el termini per a la interposició.
- Condicionat per la naturalesa de l'acte i la qualitat dels subjectes actius:
 - Naturalesa dels actes: art. 277 TFUE únicament en el reglament, però el TJUE ha adoptat una interpretació més ampla admetent l'excepció contra acte de caràcter general que produïska efectes anàlegs als que provoca un reglament (vincl directe entre la mesura individual i l'acte general).
 - Legitimació activa:
 - ❖ Demandants no privilegiats: la funció de l'excepció és corregir restriccions imposades pels tractats al recurs d'anul·lació vers els particulars pel que fa a la impugnació de decisions generals i reglaments.

- ❖ Demandants privilegiats: les restriccions no apareixen, ja que la doctrina ha intentat negar la possibilitat a estats membres i institucions, però l'article ho permet.

2.5. El recurs per responsabilitat extracontractual

- Art. 268 i 340 TFUE: la UE haurà de reparar els danys causats per les seues institucions o agents en l'exercici de les seues funcions, de conformitat regles nacionals (gran divergència).
- TJUE: posició restrictiva condicionada per l'àmbit i la naturalesa del principi de responsabilitat: la UE no té pràcticament activitats materials i per això es tracta de responsabilitat per danys causats per activitat jurídica o normativa.
- Actualment:
 - Si el dany s'ha produït per una falta comesa per una institució o organisme UE: directament davant TJUE.
 - Si el dany s'ha produït per autoritat nacional en execució DUE: jutges nacionals i esgotar la via interna abans de TJUE.
- TG: competent per a recursos de responsabilitat extracontractual.
 - Legitimació activa: tots aquells que hagen patit (per un acte d'una institució o agent en l'exercici de les seues funcions) un perjudici demostrant un interès legítim.

- Legitimació passiva: la institució autora de l'acte i els agents.
- Prescripció: 5 anys des de la data de l'acte (excepció: coneixement posterior) que serà interrompuda per l'exercici de demanda prèvia.
- Requisits:
 - ❖ Il·legalitat del comportament de la institució.
 - ❖ Existència d'un dany real.
 - ❖ Nexe de causalitat comportament-dany. Aportat pel demandant. No existeix quan:
 - ✓ El demandant siga responsable del perjudici.
 - ✓ Quan derive d'una legislació o reglamentació nacional.
 - ✓ No existeix causa certa pel perjudici.
 - ✓ Quan siga imputable a una autoritat nacional.

En el cas dels reglaments:

- ✓ Regla superior de dret de protecció als particulars.
- ✓ Violació suficientment caracteritzada: perjudici especial i greu.

3. La col·laboració amb els òrgans jurisdiccionals dels estats membres: la qüestió prejudicial

- Regulació: 267 TFUE.
- Paper important i essencial en el sistema judicial UE, ja que permet als òrgans judicials estatals (obligats a aplicar el DUE) interrogar el TJUE sobre interpretació i validesa DUE aplicable a un cas concret: aplicació i interpretació uniforme del DUE en tots els estats membres.

3.1. *Objecte de la competència prejudicial*

- 267 TFUE:
 - Interpretació dels tractats: matisació per Tractat de Lisboa (TUE/TFUE i CDFUE), junt amb DUE derivat (típic o atípic, vinculant o no), sentències i actes jurisdiccionals TJUE, tractats internacionals vinculants UE, normes no escrites UE i principis generals del dret.
 - Sobre la validesa i interpretació dels actes adoptats per les institucions, òrgans i organismes UE: “interpretació” s’entén precisar el sentit i l’abast disposicions i també les nocions a les quals les disposicions...

concerneixen (expressa o tàcitament); determinar si DUE es refereix a la legislació d'un estat o a la d'un altre; assenyalar quins actes estan regulats per DUE i quins pels drets nacionals; especificar vigència; determinar àmbit aplicació territorial i personal; efecte directe o no d'una norma; abast del principi de primacia del DUE.

❖ “Validesa”: legalitat.

3.2. Normes susceptibles de reexpedició

a) La qüestió prejudicial d'interpretació

- Art. 267 TFUE: tractats i actes de les institucions, òrgans i organismes.
 - Tractats constitutius, conjunt de disposicions amb mateix valor jurídic i part del DUE originari, annexos, protocols, tractats de reforma i actes d'adhesió.
 - Actes adoptats per les institucions, òrgans i organismes: sentit ampli incloent típics i atípics, i compromisos exteriors de la UE.

b) La qüestió prejudicial de validesa

- Actes adoptats per les institucions, òrgans i organismes de la UE.
 - Sentit previst en l'art. 263 TFUE respecte al recurs d'anul·lació: actes susceptibles de produir efectes jurídics vinculants i definitius.

3.3. El procediment

a) Les condicions de la reexpedició

- Legitimació activa: òrgan judicial nacional (les parts en el litigi principal poden suggerir al jutge nacional la necessitat de la interposició, però no poden presentar-la directament).
 - Òrgan judicial nacional: organisme permanent encarregat de conèixer els litigis definits pel sistema nacional, així com els sotmesos a les regles de procés contradictori anàlegues a les que regeixen el funcionament dels tribunals del DUE.
 - ❖ Òrgan jurisdiccional ordinari: tenen la facultat, no l'obligació.
 - ❖ Òrgan d'última instància: obligació de sotmetre la qüestió prejudicial al TJUE (però conservant el jutge la facultat d'apreciar la pertinència o no d'aquella en aplicació de la doctrina de l'“acte clar” –el TJUE ja s'ha pronunciat; o –no existeix cap dubte raonable sobre la manera de resoldre la qüestió plantejada).

b) Tractament

- Reexpedició de jutge a jutge sense cap condició particular de forma:
 - Qüestió a la Secretaria del TJUE.
 - Traducció a les diferents llengües oficials.
 - Notificació a les parts de la controvèrsia, estats membres, Comissió, Consell (si l'acte n'ha emanat). La Comissió haurà d'emetre observacions.

3.4. Les decisions prejudicials

- Efectes: obligatorietat, generalitat i retroactivitat:
 - Obligatorietat: resposta definitiva i obligatòria a la qüestió prejudicial que vincularà el jutge nacionals i tots els òrgans jurisdiccionals amb autoritat de cosa jutjada.
 - Abast general: té efectes més enllà de l'òrgan judicial nacional encarregat del litigi principal, davant de qualsevol òrgan jurisdiccional del conjunt d'estats membres.
 - Abast retroactiu: aplicades també a les relacions sorgides i constituïdes abans de la decisió. Amb una excepció: conseqüències econòmiques o socials (pel principi de seguretat).

4. Les relacions de jerarquia en el Tribunal de Justícia de la Unió Europea

4.1. Introducció

- Els processos estudiats no són processalment “recursos” perquè un recurs és un mecanisme processal per a intentar modificar o anul·lar una decisió dictada en el mateix procés per un òrgan jurisdiccional.
- Els recursos són de dos tipus:
 - Ordinari: no estableix un nombre taxat de motius que en condicionen l’admissibilitat.
 - Extraordinari: en cas contrari.
- DUE: dos recursos extraordinaris (nombre taxat de motius), però no existeix una segona instància judicial

4.2. El recurs de cassació

a) Origen i regulació

- Doble instància instaurada en l’AUE (competència del Consell) i després en el TPI (actual TG).

- Actualment existeix un recurs de cassació regulat en els art. 256 i 257 TFUE, en l'Estatut TJUE, en el Reglament de Procediment del TJ, i en el Reglament de Procediment del TG.

b) Resolucions recurribles i competència

- Resolucions recurribles:

- Aquelles que posen fi al procés.
- Que resolen parcialment la qüestió de fons.
- Les que posen fi a un incident processal d'incompetència o inadmissibilitat.
- Mesures provisionals.
- Suspensió de l'execució d'un acte impugnat.
- Suspensió execució forçosa.
- Desestimació demanda d'intervenció.

- Competència: depèn de l'òrgan que haja dictat la resolució recorreguda:

- Decisió TG: cassació TJ.

c) Legitimació activa i termini

- Termini: dos mesos des de notificació (en el cas de la demanda d'intervenció, el termini és de dues setmanes des de la notificació de la resolució):

- Legitimació activa:

- Qualsevol de les parts en el procés.
- Les parts coadjuvants.
- Estats membres i institucions UE.
- Desestimació demanda d'intervenció: persona a la qual s'ha desestimat la demanda.
- Resolució sobre suspensió executió / mesura provisional / executió forçosa: les parts del procés únicament.

d) Motius

- Causes taxades limitades a qüestions de dret:
 - Incompetència del TG.
 - Irregularitats del procediment que lesionen interessos de part recurrent (absència de motivació, motivació il·lògica o irracional; defectes de notificació)...
 - Violació del DUE (originari, derivat, jurisprudència i principis del dret).

e) Procediment i efectes del recurs

- Dos tipus:
 - Abreujat: desestimació demanda d'intervenció; recurs sobre suspensió d'un acte, mesures provisionals o executió.
 - General: la resta. Dues fases:

- ❖ Oral
 - ❖ Escrita: escrit presentat a la Secretaria TJUE amb els requisits assenyalats en el reglament i sense efecte suspensiu. Admès, es dona trasllat a les parts per a la contestació (possibilitat rèplica/dúplica) i es tramita.
- Resolució: depèn del contingut:
- Desestimàtoria: si la resolució recorreguda la va dictar el TG, la resolució és ferma i produeix efecte de cosa jutjada.
 - Estimàtoria: dues possibilitats:
 - ❖ Que el mateix òrgan *ad quem* dicte la resolució oportuna (motiu invocat de fons).
 - ❖ Que l'òrgan *ad quem* retorne a l'òrgan *ad quo* les actuacions per a una nova resolució.

4.3. Reexamen

- Directament relacionat amb la creació del TFP (recurs de cassació davant del TG i possibilitat de resolucions en sentits diferents amb ruptura de la uniformitat de la jurisprudència).
- Art. 256 TFUE: interposició davant del TJ pel primer advocat general o remissió d'ofici pel mateix TG si considera que és necessària una resolució de principi, devent el TJ decidir en el termini d'un mes si reexamina la qüestió o no.

- Si decideix reexaminar:
 - Retornar l'assumpte al TG, vinculat per les decisions del TJ.
 - Resoldre definitivament el litigi, si la solució deriva de les apreciacions de fet del TG.

5. El control judicial de la política exterior i de seguretat comuna

- Singularitat de la PESC: regles particulars i normalment el TJUE està exonerat del control dels seus actes (normalment són actes polítics).
- Art. 24.1 TUE: excepció “control de legalitat de determinades decisions” de l’article 275.2 TFUE:
 - Mesures restrictives aprovades per la UE enfront de persones físiques o jurídiques (congelació actius econòmics en base a resolucions del CS de l’ONU).
 - Control previst en l’article 40 TUE en relació amb el respecte de les atribucions de les institucions durant l’aplicació de la PESC.
- Junt amb això: art. 218 TFUE: dictamen del TJUE sobre compatibilitat dels tractats UE, inclosos els adoptats en el marc PESC.

6. La competència consultiva del Tribunal de Justícia de la Unió Europea

- Modalitats de control judicial dels convenis internacionals abans de la seua entrada en vigor per la jerarquia normativa dels tractats:
 - Primer: procediment *ad hoc* art. 228 TCEE.
 - Avui: art. 218 TFUE i Reglament de procediment TJ versió 2012.
- Mecanisme de control previ per tal d'evitar tractats incompatibles i incompliment del DI que vulneraria el principi general de *pacta sunt servanda*.
- Competència consultiva:
 - Àmbit material: compatibilitat amb els tractats constitutius de qualsevol acord internacional previst.
 - Els dictàmens tenen efectes vinculants.

